

Veri Tabanı Sistemleri

Giriş

H. Turgut Uyar Şule Öğüdücü

2002-2016

1 / 29

License

© 2002-2016 T. Uyar, Ş. Öğüdücü

You are free to:

- Share – copy and redistribute the material in any medium or format
- Adapt – remix, transform, and build upon the material

Under the following terms:

- Attribution – You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
- NonCommercial – You may not use the material for commercial purposes.
- ShareAlike – If you remix, transform, or build upon the material, you must distribute your contributions under the same license as the original.

For more information:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Read the full license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

2 / 29

Konular

Giriş

Problem

Kayıt Dosyaları

Veri Tabanı Yönetim Sistemleri

Giriş

İstemci / Sunucu

SQL

3 / 29

Veri İşleme

- büyük miktarda verinin etkin biçimde tutulması ve işlenmesi
- yeni veri ekleme
- olan verilerde değişiklik
- veri silme
- sorgulama: planlı - plansız
- **CRUD**: create - read - update - delete

4 / 29

Veri Türleri

- ▶ **kalıcı veriler:**
tutulacak bilginin doğası gereği bulunması zorunlu olan veriler
- ▶ geçici veriler
- ▶ çıkış verileri: kalıcı verilerden türetilen veriler
(sorgu sonuçları, raporlar v.b.)
- ▶ giriş verileri: sisteme yeni giren, henüz işlenmemiş veriler
  - ▶ kalıcı verilere eklenebilir
  - ▶ kalıcı verilerde değişikliklere yol açabilir
  - ▶ hiç kullanılmayabilir

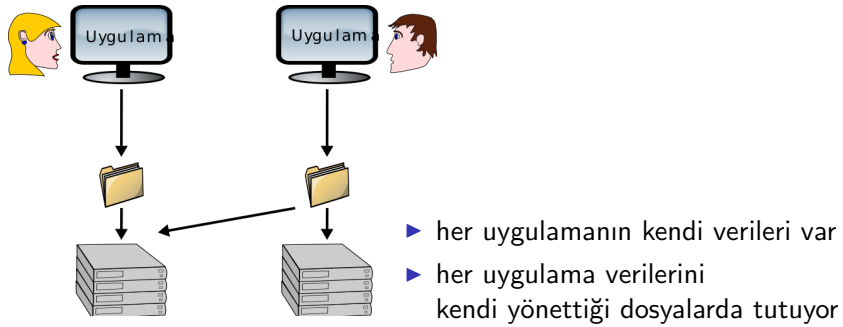
5 / 29

Örnek: Öğrenci Verileri

- ▶ Öğrenci İşleri:
öğrencinin adı, numarası,
bölümü, aldığı dersler,
stajları, ...
- ▶ Kitaplık:
öğrencinin adı, numarası,
bölümü, aldığı kitaplar, ...
- ▶ ortak veriler:
öğrencinin adı, numarası,
bölümü, ...
- ▶ uygulamaya özel veriler:
öğrencinin aldığı dersler,
stajlar, kitaplar, ...

6 / 29

Kayıt Dosyaları

7 / 29

Tekrarlılık

- ▶ aynı veri birden fazla yerde tutuluyor
- ▶ disk alanı israfı

örnek

- ▶ öğrenci adı, numarası ve bölümü Öğrenci İşleri'nde ayrı, Kitaplık'ta ayrı tutuluyor

8 / 29

Tutarsızlık

- ▶ birden fazla yerde tutulan veriler farklılık gösterebilir

örnek

- ▶ aynı kişinin adı bir yerde "Andy Wachowski", başka bir yerde "Lily Wachowski" görünebilir

9 / 29

Bütünlük Bozulması

- ▶ bilginin doğruluğunu sağlamak zordur

örnek

- ▶ "Kontrol ve Bilgisayar Mühendisliği" bölümü kapatılır ama öğrencilerinin bölüm verisi eskisi gibi kalır

10 / 29

Yeni Uygulamalarda Zorluklar

- ▶ her yeni uygulama için benzer işlerin yeniden yapılması gerekir

örnek

- ▶ Burs İşleri için de uygulama yazılacak

11 / 29

Politika Boşlukları

- ▶ kurum uygulamalarında standart eksikliği
- ▶ yaklaşım, yöntem, programlama dili farklılıkları
- ▶ uygulamalar arasında veri alışverişi
- ▶ her birim yalnızca kendi gereksinimlerine göre karar verir

12 / 29

Güvenlik

- ▶ ayrıntılı güvenlik izinleri tanımlamak zor
- ▶ güvenlik yalnızca işletim sistemine bağlı

13 / 29

Veriye Bağımlılık

- ▶ **veriye bağımlılık**: uygulama kodunun veri düzeni ve erişim yöntemine bağımlı olması
- ▶ uygulamada değişiklik yapmak çok zor

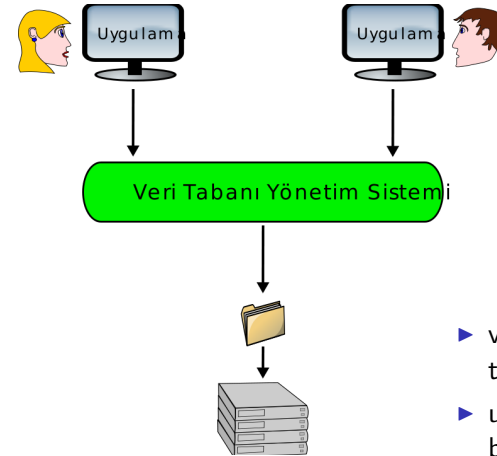
14 / 29

Veriye Bağımlılık Örneği

- ▶ öğrenci numarası Öğrenci İşleri'nde katar, Kitaplık'ta sayı
- ▶ Öğrenci İşleri kayıtlarında öğrenci numarası için B-ağacı dizin tutuluyor
- ▶ arama yapılırken B-ağacı algoritmaları kullanılıyor
- ▶ hash dizin kullanılmak istenirse ne olacak?

15 / 29

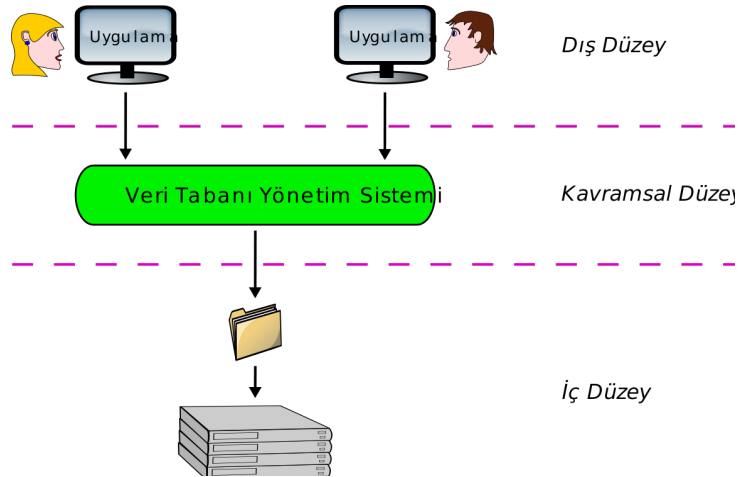
Veri Tabanı Yönetim Sistemleri

- ▶ veriler ortak bir sistemde tutuluyor
- ▶ uygulamalar verilere ortak bir arayüz üzerinden erişiyor

16 / 29

ANSI/SPARC Mimarisi

17 / 29

Dış Düzey

- ▶ son kullanıcı açısından dış düzey:
- ▶ verinin kendine gereken altkütmesi
- ▶ kullandığı uygulama programının arayüzü
- ▶ uygulama programcısı açısından dış düzey:
- ▶ kullandığı programlama dili
- ▶ bu dile veri tabanı işlemleri için yapılan ekler:
veri altdili

18 / 29

Kavramsal Düzey

- ▶ kavramsal düzey: verinin bütünü
- ▶ veriden bağımsızlığın sağlandığı düzey
- ▶ **katalog**: verinin içeriğini betimleyen tanımlar
- ▶ veri tabanları
- ▶ veri tipleri, bütünlük kısıtlamaları
- ▶ kullanıcılar, yetkiler, güvenlik kısıtlamaları

19 / 29

İç Düzey

- ▶ iç düzey: gerçekleştirme ayrıntıları
- ▶ verinin nasıl temsil edildiği:
- ▶ dosyalar, kayıtlar
- ▶ veriye nasıl erişileceği
- ▶ işaretçiler, dizinler, B-ağaçları

20 / 29

Dönüşümler

- ▶ veri bağımsızlığı için düzeyler arasında dönüşümler

örnek: kavramsal - dış

- ▶ öğrenci numarasını
Öğrenci İşleri uygulamasına katar,
Kitaplık uygulamasına sayı olarak sun

örnek: kavramsal - iç

- ▶ öğrenci numarası için dizin oluştur

21 / 29

Yönetici Roller

- ▶ veri yöneticisi: kararları verir
- ▶ hangi veriler tutulacak?
- ▶ hangi veriye kim erişebilir?
- ▶ veri tabanı yöneticisi: kararları uygular
- ▶ kavramsal - dış/iç düzey dönüşümlerini tanımlar
- ▶ sistem başarımını ayarlar
- ▶ sistemin sürekliliğini sağlar

22 / 29

VTYS İşlevleri

- ▶ veri tanımlama dili
- ▶ veri işleme dili
- ▶ veri işleme isteklerinin güvenlik açısından değerlendirilmesi
- ▶ veri işleme isteklerinin bütünlük açısından değerlendirilmesi
- ▶ eşzamanlı isteklerin uygun biçimde yürütülmeleri
- ▶ başarımlar

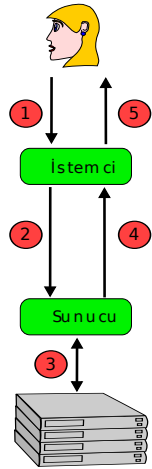
23 / 29

İstemci / Sunucu Yapısı

- ▶ **sunucu**: VTYS işlevlerini yerine getirir
- ▶ **istemci**: kullanıcı ile sunucu arasında etkileşimi sağlar
- ▶ hazır paketler (sorgu dili işleyiciler, rapor üreteçleri, ...)
- ▶ uygulama programcılarının yazdıkları

24 / 29

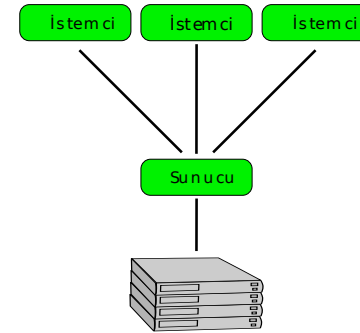
Yapı

- ▶ istemci ile sunucu aynı makinada ya da farklı makinada olabilirler

25 / 29

Çok İstemci / Tek Sunucu

- ▶ birden çok istemci bir sunucuya bağlanarak çalışabilir
- ▶ sunucu darboğaza girebilir
- ▶ Yansıtma

26 / 29

SQL

- ▶ **Structured Query Language**
- ▶ veri tanımlama dili
- ▶ veri işleme dili
- ▶ genel amaçlı programlama dilleriyle etkileşim
- ▶ 1970'lerde IBM başlatıyor
- ▶ standartlar: 1992, 1999, 2003

27 / 29

SQL Ürünleri

- ▶ Oracle, IBM DB2, MS-SQL, ...
- ▶ açık: PostgreSQL, MySQL, ...
- ▶ gömülü: SQLite, ...

28 / 29

Kaynaklar

Okunacak: Date

- ▶ Chapter 1: An Overview of Database Management
  - ▶ 1.4. Why Database?
  - ▶ 1.5. Data Independence
- ▶ Chapter 2: Database System Architecture